

MATURITNÁ OTÁZKA Č. 12

- a) frustrácia a deprivácia
- b) Herakleitos
- c) antická filozofia, pytagorejci, Milétska škola

a) frustrácia a deprivácia

Deprivácia znamená, že človek má nedostatok podnetov pre zdravý duševný vývin. Dlhodobá deprivácia môže viesť k hlbkej depresii. Deprivácia môže byť:

- 1.) zmyslová - nedostatok podnetov pre zmyslové orgány, čo môže mať za následok zosilnenie ich potreby
- 2.) sociálna - nedostatok sociálnych podnetov, kontaktov s ľuďmi
- 3.) citová - nedostatok citov (lásky, priateľstva, ...)
- 4.) intelektuálna - prejavuje sa absenciou podnetov na intelektuálny rozvoj dieťaťa, u človeka sa nevyvinú vyššie city, napätie → poruchy správania sa neurotického charakteru (dieťa nechodí do školy, ...)

Depresia je určitý druh psychologického stavu jedinca, kedy má človek nedostatok podnetov na uspokojenie svojich potrieb. Môže byť:

- 1.) endogénna (vnútorná) - je vyvolaná poruchou psychickej činnosti človeka (chorobný psychický stav), nerovnováhou minerálnych látok a stopových prvkov v mozgu. Človek nevie, prečo má stavy smútku, úzkosti, beznádeje, stráca chuť do života. Často prechádza do psychodepresie a človek začína pomýšľať na samovraždu. Striedajú sa obdobia - raz človek upadá do hlbkej depresie, nevláda vstať z postele a inokedy je aktívny, čulý – môže byť dedičná a sám sa z nej človek nedostane
- 2.) exogénna (vonkajšia) - príčiny sú známe, po odstránení blokády, po naplnení potrieb depresia ustupuje – je vyliečiteľná

Frustrácia je citový stav človeka, keď dochádza k neuspokojeniu potreby, čoho výsledkom je trvalá blokáda určitej potreby. Je to prekážka na ceste naplnenia našich potrieb. Človek sa cíti bezradný, bezmocný, nenachádza riešenie → je frustrovaný. Príčiny frustrácie:

- 1.) fyzické (vonkajšie) prostredie – dá sa odstrániť (nedostatok jedla, oblečenia, ...)
- 2.) biologické prekážky - nedajú sa odstrániť (nízky vzrast, sme škaredosť, ...)
- 3.) psychické blokády – vlastnosti (puntičkárstvo, chýba nám húževnatosť, pevná vôľa, lenivosť, ...)
- 4.) prekážky v spoločenskom prostredí - morálka (na dedine sa musí chodiť do kostola, homosexuáli nemôžu vstúpiť do manželstva, ...)

Reakcie na frustráciu:

- 1.) agresia – krátkodobá (buchnutie dvermi, nadávanie, ohováranie - vybíjanie si zlosti na nevinnom okolí)
- 2.) regresia - pokles správania do primitivizmu, detských reakcií, kde si človek skôr vybijie zlosť (šialený smiech, buchnutie myšky o stôl, ...)
- 3.) ústup - nie sme schopní odstrániť blokádu, odchádzame zo stresovej situácie (odchod z VŠ)
- 4.) potlačenie potreby - jednotlivec potláča potrebu, až na ňu zabudne, ale môže prejsť až do negatívnych postojov týkajúcich sa tejto potreby (city, ...)
- 5.) vytváranie opačných reakcií – osoba, ktorá má rasové predsudky potlačí túto potrebu na základe kontaktu s černochochom, ktorý je slušný, ...
- 6.) racionalizácia - človek si vytvára racionálne ospravedlnenie, prečo zlyhal pri uspokojovaní potrieb, cieľov, ...
- 7.) projekcia - jednotlivec pripisuje svoje zlé vlastnosti, ktoré mu bránia realizovať svoje potreby druhým ľuďom (obviňovanie druhých z vlastnej neschopnosti, tenista pokazí úder a nadáva na raketu, ...)
- 8.) autizmus = ťažký chorobný stav, uzatvorenie sa do seba, budeme využívať fantáziu, aby sme nadobudli duševnú rovnováhu (deti pred vonkajším svetom za základe zlých zážitkov, ...)
- 9.) identifikácia - stotožnenie sa s ľuďmi, ktorí dosiahli ciele a realizovali potreby, ktoré sme pôvodne chceli dosiahnuť my (otec chce, aby som mala dobré známky, lebo on ich nemal, chcel som byť lekárom a nie som, tak ich uznávam, ...)

Heuristika je metóda tvorivého riešenia problémov (pri narkomanoch, alkoholikoch, autistoch, ...). Môže mať takýto postup:

- 1.) definovanie problému
- 2.) hľadanie niekoho s podobným problémom
- 3.) hľadanie niekoho, kto by nám pomohol
- 4.) rozprávať sa a hľadať riešenie

b) Herakleitos

- **zakladateľ dialektiky a gnozeológie**, jeho učenie protirečí eleátom, lebo skúma svet z hľadiska vývoja a zmeny – vlastnosti vecí sú relatívne: „*somáre by dali prednosť slame pred zlatom*“, „*morská voda je aj najčistejšia, aj najšpinavšia*“. Vylúčil pokoj, kt. je relatívny a pohyb je absolútny. Napísal dielo „**O prírode**“, kt. je písané ťažkým, nezrozumiteľným básnickým štýlom, je plné aforizmov a porekadiel. Herakleitos sa nazýva aj *skoteinos* – „temný/plačúci“ filozof. Podľa neho je pralátkou *oheň* – „*tento svet, ten istý pre všetkých, je, bol a bude večne živým ohňom zapalujúcim sa podľa miery a zhasínajúcim podľa miery*“ – z neho sú stvorené všetky veci. Herakleitos chápe dialektiku (*dialogemai* = rozhovor/dialóg) ako metódu poznania sveta založenú na tom, že svet sa vyvíja a mení, je v pohybe, veci a javy v ňom sú vo vzájomných súvislostiach. Vývoj vecí a ich zmenu spôsobuje boj protikladov vo vnútri vecí a javov. Hovorí, že *boj* spôsobuje vznik novej kvality a zmeny – „*boj je otcom všetkého i kráľom všetkého, jedných robí bohmi, druhých ľuďmi, jedných otrokmi, druhých slobodnými*“. Je známy svojím výrokom „*pantha rhei*“ – chcel ním vyjadriť zmenu a ustavičné dianie vo svete, „*dvakrát nevstúpiš do tej istej rieky, lebo druhé vstúpenie znamená, že iné vody obmývajú tvoje nohy*“. Je autorom *teórie o všeobecnej premenlivosti vecí a javov*, kt. sa menia vo svoj protiklad (mladá → staré, vlhké → suché, teplé → studené a opačne)

c) antická filozofia, pytagorejci, Milétska škola

Antická filozofia sa delí na štyri obdobia:

1.) raná grécka filozofia (predsokratovská, prírodná, kozmologická) – 8./7.–6./5.st.pr.Kr.:

- ↳ **MILÉTSKA ŠKOLA**
- ↳ **PYTAGOREJCI**
- ↳ **ELEÁTI**
- ↳ **HERAKLEITOS z EFEZU**
- ↳ **NATURALISTI**
- ↳ **SOFISTI** (tu sa už do popredia filozofického záujmu dostáva *človek*)

2.) klasická grécka filozofia (sokratovská) – cca 500 – 338 pr. Kr.

- ↳ **SOKRATES**
- ↳ **PLATÓN**
- ↳ **ARISTOTELES**

3.) helenistická (poklasická) – 4.st. pr. Kr. – 4.st. po Kr.

- ↳ **stoicizmus**
- ↳ **skepticizmus**
- ↳ **epikureizmus**
- ↳ **novoplatonizmus**
- ↳ **eklekticismus**

4.) mystické obdobie – 4.st. po Kr. – 529 po Kr.

Zánik tohto obdobia je spojený so zatvorením Platónovej akadémie cisárom Justiniánom, lebo nespĺňala podmienky filozofickej školy, zaoberala sa mysticizmom a zachádzala do náboženstva. Nastupuje stredovek a silnenie náboženských prúdov

Pytagorejci

Zakladateľom tohto spolku bol **PYTAGORAS** z mesta *Samos*, z tohto ostrova sa presťahoval v dôsledku *Polykratovej* tyranie do *Krotónu* v južnej Itálii, dožil v *Metaponte*. Bol to matematik, fyzik, astronóm a taktiež sformuloval *Pytagorovu vetu* (jeho autorstvo je spochybňované). Založil patriarchálne-rodovo-náboženský spolok, kt. členovia boli idealisti, verili v reinkarnáciu a museli dodržiavať nasledovné zásady:

- 1.) žiť skromne – chudobne, asketicky
- 2.) spytovať si svedomie
- 3.) neustále sa vzdelávať
- 4.) chrániť všetko živé – mohli zabíjať len v prípade núdze

Pytagorejci mali politický vplyv, boli z bohatých aristokratických rodín, domáci sa báli o politických zmenách a podpálili sídlo pytagorejcov, čo znamenalo zatvorenie spolku. Pre pytagorejcov bolo základom *číslo*, jeho absolutizovanie, až mystifikovanie a glorifikovanie. Číslo študujú z filozofického hľadiska, skúmali prirodzené a racionálne čísla, iracionálne si nevedeli vysvetliť a tajili ich. Všetky veci sa dali vyjadriť číslami – samostatné substancie tvoriace veci, kt. „*vymedzujú všetko nevymedzené a ohraničujú všetko neohraničené*“. Čísla robia poriadok vo svete, veci sú stvorené podľa čísel, číslo je vzor a model každej veci – vec je to, čím ju robia číselné vzťahy a pomery, neznáma vec sa stáva známou a poznanou, keď je číselne vyjadrená. Číslo je večné, nemenné, je to stavebný prvok vesmíru, kt. sa dá tiež číselne vyjadriť.

1 (bod) + 2 (priamka) + 3 (trojsten) + 4 (štvorsten) = 10 – harmonické dokonalé božské číslo vyjadrujúce harmóniu a jednotu, mali ho v úcte.

Delenie pytagorejcov:

- 1.) starší pytagorejci – **PYTAGORAS, ALKMAION, HIPAS, PETRON** – zaoberali sa číslami, skúmali párne a nepárne čísla, jednotka je počiatok všetkých vecí a všade sa nachádza. Pre nich harmónia znamenala zosúladenie všetkého nesúladného a akúsi jednotu spájajúcu mnohosť (všetky veci). Čísla mali vlastnosti: 1 (počiatok), 2 (spravodlivosť), 3 (rodina), 7 (panenskosť, zdravie), 8 (láska), ... Pytagoras upozornil na protiklady existujúce vo veciach, javoch a štruktúre sveta, kde rozlišoval 10 protikladov:
 - a) jedno-mnohé
 - b) pravé-ľavé
 - c) mužské-ženské
 - d) párne-nepárne
 - e) ...
- 2.) mladší pytagorejci = *akuzmatici* – **FILOLAOS, EURYTOS, HIKETAS** – skúmali vznik vesmíru, v strede vesmíru je oheň – Diav hrad/stráž, okolo neho je desať nebeských sfér, po kt. obiehajú nebeské telesá + Slnko a ich protiklady, Zem má svojho protinožca *Protizem*, nevidíme ich kvôli ohňu, Slnko je jednou z planét. Verili, že nebeské telesá vydávajú zvuk – hudobnú harmóniu sfér/nebeských telies, kt. počujeme aj my, ale ju nevnímame. Túto teóriu prebral **PLATÓN** vo svojom diele „*Timaios*“ a **J. KEPLER**, kt. povedal, že dráhy sú elipsovité. Striedanie dňa a noci spôsobuje rotácia Zeme

Milétska škola

Názov pochádza z mesta *Milétos*, kt. bolo osídlené Iónmi (najvyspelejší z národov v Grécku) a po grécko-perzských vojnách bolo vypálené. Znak milétskej školy:

- 2.) hľadanie pralátky (súcna) – hľadali spoločný základ všetkých vecí
- 3.) hľadanie vzťahu jedno-mnohé

Jedno – spoločný jeden jediný základ, kt. sa dá odhaliť len rozumom, je to bytie, existencia, spoločný základ a prapočiatok

Mnohé – mnohoraké zmyslové vonkajšie bytie, rozmanité veci
- 4.) naivní materialisti – mali nejasné, neucelené, nevedecké a nevyzreté teórie, naivne verili, že veci, kt. odrážame, môžeme zrkadlovo odraziť vo vedomí = *zrkadlové poznanie*
- 5.) naivní živelní materialisti – snaha o dosiahnutie poznania vecí a sveta nevedeckými metódami, ich názory sú neusporiadané a netvorí systém
- 6.) prechod od mýtu k logu – ich filozofia znamená prechod na pojmové myslenie

Všetci predstavitelia sa opierali o prírodu, jej pozorovanie, praktickú činnosť a konkrétnu skúsenosť (používali prírodovedecké myslenie):

- 1.) **TÁLES MILÉTSKY (640 pr. Kr.)** – prapočiatok je *voda*. Bol vyhlásený za jedného zo 7 mudrcov Grécka, hlásal, že „*najťažšie zo všetkých vecí je poznať sám seba a najľahšie poradiť druhým*“, kázal žiť v súlade s cnosťou – žiť tak, že nikdy nerobíme to, čo odsudzujeme u druhých. Bol to matematik, cestovateľ, obchodník, astronóm, staviteľ vodných nádrží, zozbieral mnoho poznatkov z geografie, astronómie, fyziológie, kt. priniesol z Babylónie a Egypta, sám si zostrojil prístroje na predpoveď oblohy a zatmenia Slnka na deň 28.5.585 pr. Kr., snažil sa určiť postavenie hviezd, Mesiaca a Slnka vzhľadom k Zemi (najbližšie sú hviezdy → Mesiac → Slnko). Predpovedal vojnu medzi Lýdiou a Médiou. Po prvýkrát nazval vonkajší svet *physis* a stotožnil ho s božstvom, prvýkrát spomína *hyloizmus* (stretol sa s magnetizmom → priťahovanie – myslel si, že neživé telesá sú živé). Zem je podľa neho plávajúci plochý disk na vode, kt. je obklopený oceánom. Jeho myšlienky sú podobné ako mal **KONFUCIUS**
- 2.) **ANAXIMENES** – základom je nekonečne pohyblivý *vzduch* (dýchanie pary), kt. zhustením vzniká vietor (oblaky), potom voda, Zem a kamene, naopak jeho riedením vzniká oheň. Zem je podľa neho akýsi plochý disk vznášajúci sa vo vzduchu, Zem vdychuje vzduch a tým pádom sa vyčleňujú veci na Zemi (táto filozofia bola prebraná pytagorejcami). Hviezdy sú podľa neho oheň, kt. necítíme, lebo sú príliš ďaleko. Napísal spis o prírode, bol to súčasník **ANAXIMANDROSA**

ANAXIMANDROS – základ je podľa neho *apeiron* (gr. neobmedzené, neohraničené) = prázdny vesmír (prázdnota), z neho sa vyčleňovali protiklady, kt. sú počiatkom všetkých vecí. Zem je odrezaný stĺp / valec v strede vesmíru (prázdnoty), okolo kt. krúžia 3 ohnivé prstence, kt. vznikli ochladzovaním (hviezdy, slnečný a mesačný). Prvýkrát zostrojil mapu sveta a slnečné hodiny a použil výraz *arché* (gr. prapočiatok, pralátka). Bol súčasníkom **ANAXIMENESA**